

Instrumenthantering i Folktandvården

Allmänt om instrument

- För rengöring av instrument gäller i första hand **tillverkarens** instruktioner – läs alltid igenom bruksanvisning och rengöringsinstruktion.
- Instrument ska ej förvaras på behandlingsrummet längre än en arbetsdag. Det gäller både brickor och lösa instrument.
- Undvik om möjligt dubbeländade vassa instrument – pga stickrisk.
- Alla ledade instrument ska diskas öppna och oljas vid behov – de diskas igen efter oljning.
- Skölj eller torka av instrumenten regelbundet under behandlingen.
- Avlägsna material som kan torka fast på instrumenten direkt (cement, komposit, blod)
- Instrument får EJ märkas med tejp, gummiringar eller dylikt. Skarvar medför bakterietillväxt och är svåra att få rena. Ytan på ett instrument ska vara så slät som möjligt.

Rena produkter

Omfattar instrument och andra artiklar som vid normal användning endast kommer i kontakt med intakt hud och inte berör slemhinna eller skadad hud. Produkterna ska vara för ögat rena.

Rengöring

Rena produkter ska vara synbart rena (för ögat rent). Synliga föroreningar tas bort maskinellt eller manuellt. Kommer instrumenten i kontakt med sår på huden eller förorenas av till exempel saliv ska de efter användandet diskas i diskdesinfektor.

Hantering

Hanteras med desinfekterade händer alternativt plockpincett.

Förvaring

Produkterna förvaras skyddade från damm och fukt, men de behöver inte placeras i förvaringskärl med lock.

Rengöring förvaringsutrymme

Gör en egen klinikrutin efter hur ofta produkterna används. Nedan är ett förslag:

- Sprittorka förvaringsutrymmet varje månad om produkterna används dagligen.
- Sprittorka förvaringsutrymmet var 6:e månad om produkterna används mer sällan som några gånger/månad.

Höggradigt rena produkter

Höggradigt rena produkter ska vara fria från mikroorganismer som kan orsaka infektion. Höggradigt rena produkter omfattar instrument och artiklar som

kommer i kontakt med skadad hud och slemhinnor, men inte är avsedda att penetrera in i steril vävnad.

Rengöring

Höggradigt rent gods rengörs i diskdesinfektor. Vissa undantag finns, läs vidare under *Instrument i tandvården* vad som gäller för specifika instrument.

Höggradigt rent gods ska omdesinfekteras en gång per vecka om inte kontinuerlig instrumentrotation sker.

Hantering

Hanteras med desinfekterade händer alternativt plockpincett.

Förvaring

Produkterna ska förvaras avgränsat i till exempel skåp eller i låda med lock så att inte förorening sker när instrument plockas för användning. De ska förvaras torrt och dammfritt samt skyddas från solljus och stora temperaturväxlingar.

Så kallade genomräckningsskåp avsedda för kassetter och brickor förekommer på många kliniker. Instrument på öppna brickor, som placeras i dessa skåp, skyddas i viss utsträckning mot mikrobiell kontamination. Arbetsrutinerna innebär emellertid att skåpet öppnas många gånger varje dag. Det medför att antalet mikroorganismer som förorenar instrumenten ökar med tiden. Inom några timmar kan antalet ligga över de värden som gäller för höggradigt rena instrument.

Rengöring förvaringsutrymme

Förvaringsutrymmet ska sprittorkas varje vecka.

Sterila produkter

Sterila produkter omfattar instrument och artiklar som är avsedda att avsiktligt penetrera hud, ben, slemhinnor och vid tandbehandling genom dentin in till pulpavävnaden. Instrument eller produkter i kassett med överfallande lock kan inte betraktas som sterilt gods eftersom det finns en springa mellan brickan och locket, vilket medför att instrumenten kan kontamineras. Dessa hanteras som höggradigt rent gods.

Med sterilisering avses fullständigt avdödande av alla former av mikroorganismer på ett föremål eller yta. Fabrikssteriliserade engångsartiklar får inte omsteriliseras. Håll koll på vilka symboler som står på förpackningen. Dessa är vanligt förekommande:

"Medicinteknisk produkt för engångsbruk eller användning på en patient vid ett tillfälle eller en åtgärd"

"Får ej återsteriliseras"

Se denna länk för fler symboler som kan förekomma [Hållbarhet och märkning - Vårdhandboken \(vardhandboken.se\)](https://vardhandboken.se).

Exempel på instrument som behöver vara sterila:

- Kirurgiska instrument som extraktionstänger, luxatorer, hävlar, skalpeller etc som används vid oralkirurgiska ingrepp.
- Instrument vid kirurgisk parodontal behandling, som under arbetets gång penetrerar slemhinnan kring tanden.
- Rotbehandlingsinstrument för ingrepp i pulparum och rotkanaler

Rengöring

Först enligt rengöring för Höggradigt rena produkter. Sedan sterilisering förpackat i autoklav.

Hantering

- Hanteras med desinfekterade händer alternativt plockpincett.
- Godset placeras i förpackning som försluts med validerad svets före sterilisering i autoklav.
- Placera godset i påse med en tumsbredds avstånd från kanterna.
- Märk förpackningen som ska steriliseras med sista förbrukningsdag.
- Stämpla datum eller skriv på kanten utanför svetsen. När etikett används, sätt den på sidan med plast.
- Vid inlastning av instrument ska påsarna
 - stå upp i ställ och placeras plast mot plast och papper mot papper
 - ligga ner fritt med plastsidan uppåt, ej stapla på varandra
- Sterilt gods omsteriliseras enligt datummärkning. Skadas emballaget kan godset inte betraktas som sterilt.
- Om sterilförpackat gods tagits in på behandlingsrum, ska dessa packas om och steriliseras på nytt.
- Kontrollera vid urlastning att förpackningarna är intakta och torra. Icke intakta och synligt våta förpackningar packas om i ny förpackning och steriliseras igen.
- Omsättning av instrumenten ska ske i turordning.
- Hållbarhet i autoklavpåse av papper/plast som förslutits med svets - 6 månader.

- Hållbarhet i packskynke - 1 månad.

Förvaring

Instrument och produkter som är avsedda för aseptiska ingrepp ska sterilförvaras efter autoklaving. Det innebär att de ska förvaras i en sluten förpackning.

Förpackningar med sterilt material ska:

- Förvaras i en stängd lokal, som inte är genomgångsrum, försedd med dörr,
- Skyddas från mekanisk påverkan, fukt, solljus och damm.
- De bör förvaras i särskilt skåp eller slutet förråd så att det är enkelt att hämta rätt förpackning.
- Förvaring sker på ett sätt som medför att produkterna inte utsätts för solljus, hög och låg luftfuktighet, snabba temperaturväxlingar eller damm.
- Lokal där rengöring och desinfektering sker uppfyller inte kraven på korrekt lagerhållning.
- Material och inredning i rummet ska tåla alkoholbaserat desinfektionsmedel med tensider.
- Förvaras där personal sällan passerar. Varje gång sterilförpackningen vidrörs av händer försämras dess egenskaper.
- Inte förvaras på golvet.
- Förvaras i sina avdelningsförpackningar
<https://folkhalsaochsjukvard.rjl.se/api/evolution/11244280-e48b-412b-ac31-440d9cbe61cb/Styrdokument.001.png>
- Förvaras åtskilt från produkter med andra renhetsgrader, på olika hyllplan eller i olika lådor.
- Lagras så att produkter med kortast hållbarhet ställs längst fram.
- Hanteras så lite som möjligt.

Rengöring förvaringsutrymme

I eller i anslutning till förrådet/förvaringsplatsen ska handsprit finnas uppsatt.

- Det ska finnas en namngiven person som ansvarar för förrådet/förvaringsplatsen.
- Hyllorna/lådorna ska rengöras med ytdesinfektion en gång per månad, då kollas även datummärkningen på sterilt gods vid samma tillfälle.
- Golvet ska rengöras en gång per vecka.

Instrument i tandvården

Instrument som inte tål värmedesinfektion, såsom vissa tänger

- Följ i första hand tillverkarens anvisning.
- Skölj av instrumenten inne på behandlingsrummet.
- Torka av instrumenten med instrumentdesinfektionsmedel innehållande alkohol med tensid och rostinhibitor.
- Utför kemisk desinfektion.
- Används tångbad så följ tillverkarens instruktioner avseende tid.

- Byt vätskan i tångbadet varje vecka.
- Denna typ av korrosionsbenägna instrument ska inte blandas/processas tillsammans med andra instrument på grund av risken med smittande ytrost.

Hand- och vinkelstycken samt turbiner

Instrumenten ska bytas efter varje användning. För att bli fria från smitta måste ihåliga instrument rengöras både ut- och invändigt mellan varje patient. Då smittrening av intorkat material är mycket svårare ska inre rengöring ske omedelbart efter användning.

Behandla hand- och vinkelstycken samt turbiner enligt följande:

- Rengör utvändigt. Blod och putsfasta skall torkas bort före behandling i vinkelstyckesrengörare.
- Ladda instrumentet i vinkelstyckesrengörare och starta cykeln för rengöring, smörjning och sterilisering.
- Låt instrumenten svalna efter avslutad cykel, innan de hanteras.
- Placera instrumenten "längst in" i lådan och tag nya instrument "längst ut" i lådan för att få rotation på användandet.

Ultraljudsinstrument

Instrumenten ska bytas efter varje användning. För att bli fria från smitta måste ihåliga instrument rengöras både ut- och invändigt mellan varje patient. Då smittrening av intorkat material är mycket svårare ska inre rengöring ske omedelbart efter användning.

Behandla ultraljudsinstrument enligt följande:

- Rengör utvändigt. Blod och synlig smuts skall torkas bort före behandling i vinkelstyckesrengörare.
- För EMS piezonled rekommenderas att lossa eller skruva bort metall och plastkon vid rengöring i vinkelstyckesrengörare. Detta är av hållbarhetsskäl. Skruvar man bort konerna ska de diskas i diskdesinfektor.
- Kör EMS piezonled i program utan olja, finns FLEXLID-magasin används det.
- Ladda instrumentet i vinkelstyckesrengörare och starta cykeln för rengöring och sterilisering.
- Låt instrumenten svalna efter avslutad cykel, innan de hanteras.
- Placera instrumenten "längst in" i lådan och tag nya instrument "längst ut" i lådan för att få rotation på användandet.

PI-instrument till implantat

- Delas på
- Lägg i korg och rengörs i diskdesinfektor
- Packas och autoklaveras

EMS airflow och perioflow

- Avlägsna munstycket, sätt i easyclean och blås igenom.
- Töm ut pulvret och blås ut pulverkammaren med luft, inte vatten.
- Om det blir stopp och det bara kommer vatten ut munstycket - lägg munstycket i riktigt hett vatten blås sedan igenom igen.
- Desinficera handtaget med ytdesinfektionsmedel.
- Munstycket körs i DAC eller i spolbrygga i i diskdesinfektor efter användning.
- Kör inte munstycket i ultraljudsbadet då den skakar sönder av detta och använd heller inga andra vätskor än vad som står i bruksanvisning till invändig rengöring.

Om munstycket inte har möjlighet att köras i DAC eller i spolbrygga i diskdesinfektor måste det rengöras manuellt med lösning som rekommenderas av tillverkaren.

- Blötlägg munstycket, låt verka i 5min.
- Skölj rent invändigt med vatten, blästra torrt, därefter autoklivering.
- Sterilisering uppnås inte om inte godset först rengjorts och desinficerats

EMS-spetsar

- EMS-spetsar spolas igenom innan bortkoppling från uniten efter behandling.
- Låt spetsen sitta kvar i nyckeln vid rengöring.
- Två alternativ för rengöring till höggradigt rent. Saknar man insats för genomspolning (spolbrygga) gäller det andra alternativet.
 - Diska spetsen i diskdesinfektor med genomspolningsfunktion (spolbrygga) för EMS-spets alternativt i vinkelstyckesrengörare med denna funktion.
 - Spetsen rengörs i ultraljudsbad under fem minuter. Sedan utförs rengöring och desinfektion i diskdesinfektor. Spetsen blästras därefter torrt i håligheten. Spetsen steriliseras i autoklav på öppen bricka eftersom den är ihålig, använd validerat program.

Trevägsspruta (handtag till bläster)

- Trevägssprutans handtag rengörs och desinfekteras med ytdesinfektion mellan varje patient.
- Trevägssprutans handtag tags bort och rengörs dagligen i diskdesinfektor, efter dagens sista patient och efter kraftig nedsmutsning.

Blästerspets

- Blästerspets: rengöring efter varje patientbesök. Körs i ultraljudsbad under fem minuter, därefter rengöring i diskdesinfektor, sedan blästras spetsen torr i håligheten och steriliseras i autoklav på öppen bricka med validerat program.
- Blästerkon: rengöring efter varje patientbesök i diskdesinfektor.

Det finns även blästerspets för engångsbruk som kasseras efter varje användning.

Borr

- För att underlätta borrhandtering rekommenderas låsbara ställ.
- Eftersom det finns risk för intorkning av biologiskt material ska borr läggas i alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med korrosionsinhibitor före rengöring.
- Borr rengörs sedan i ultraljudsbad under fem minuter och därefter i diskdesinfektor.
- Borr som ska användas vid sterilt ingrepp ska packas och steriliseras i autoklav, använd validerat program.
- Ur hygiensynpunkt är engångsborr att föredra.

Rotkanalsfilar

Använd i första hand engångsfilar som är förpackade och steriliserade av tillverkaren. Var noggrann med att kolla symbolerna på förpackningen om filarna är engångs- eller flergångs. Symbolförklaring finns att läsa under ”Sterilt gods”. Använda filar (Hedström eller Reamers) i storlek 10-25 kasseras efter användning.

Rengöring av rotkanalsfilar för flergångsbruk

- Under arbetets gång torkas biologiskt material på filarna av genom rengöring i skumplastblock med Dakins lösning.
- Eftersom det finns risk för intorkning av biologiskt material ska filar läggas i alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med korrosionsinhibitor före rengöring.
- Filarna rengörs i ultraljudsbad under fem minuter och därefter i diskdesinfektor.
- Hela filstället rengörs.
- Filarna packas och steriliseras i autoklav, använd validerat program.

Eltandborste

- Borsthuvudet är personbunden och byts mellan patienter, kan lämnas ut till patient efter instruktion.
- Desinficera handstycke med ytdesinfektion med tensid.
- Lägg handstycke i plastpåse med ytdesinfektion med tensid, och körs i ultraljud i 5 minuter.
- Torka av med papper och skaka/knacka lätt tippen nedåt 3 gånger så att eventuell kvarvarande ytdesinfektionsmedel rinner ut.
- Låt torka ordentligt innan den sätts på laddning.